Bősze Péter

Ismét jeles személyt szállított Kharón ladikja – búcsú Bertók Lórándtól (1934–2020)

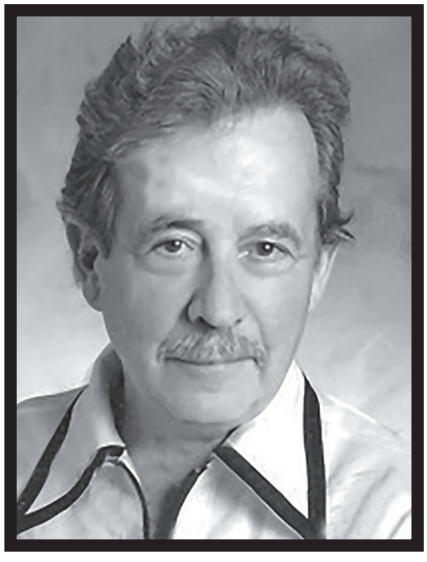

A megrendítő értesülés, hogy Bertók Lórándot Kharón átvitte a túlpartra, hónapokat késve jutott el hozzám.

Űrt érzek: a magyar nyelv egyik legnagyobb védelmezőjétől búcsúzom.

Bertók Lóránd főszerkesztő-helyettese volt a *Magyar Orvosi Nyelv* folyóiratnak, a lap születésének pillanatától. Ezt a feladatát is tavaly év végén fejezte be: a COVID19 lecsukta szemeit. 87 éves volt.

Debreceni értelmiségi család sarjaként született 1934-ben. A híres Református Gimnáziumban érettségizett. Ennek szellemét és értelmiségi családja hagyományait igyekezett folytatni Budapesten is, ahol 1957-ben szerzett végzettséget az Állatorvostudományi Egyetemen. Tanult és kutatott Stockholmban a Karolinska Intézetben, majd Montreálban az egyetem Orvostudományi Karán, ahová Selye János hívta meg. 1967-ben az Országos Frédéric Joliot-Curie Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutató Központ főosztályvezetőjének nevezték ki. Tudományos tevékenysége itt teljesedett ki. Az utódintézetbe is rendszeresen bejárt.

Sokoldalú tudós és ember volt, minden érdekelte.

Nemzetközi hírnevet az epesavak kutatásával szerzett: felismerte, hogy az epesavaknak a bélben nemcsak a zsíroldásban van szerepe, de a bélcsatornában igen nagy mennyiségben elpusztult Gramm-negatív baktériumokból kiszabadult mérgek semlegesítésében is. Ezt a méregtelenítést „fizikokémiai" védelemnek nevezte el. A folyamatnak jelentőséget tulajdonított az allergiák kialakulásában is. Kocsár Lászlóval tett megfigyelései tankönyvi adattá váltak. Rámutatott a természetes ellenálló képesség fontosságára (*Természetes ellenálló képesség: epesavak és endotoxinok szerepe* Budapest, Scientia). Az MTA doktora lett.

Kutatásainak másik fő területe az elsőből adódott. Az *Escherichia coli* baktériumból származó mérget ionizáló sugárzással méregtelenítette, és állatkísérletekben bizonyította, hogy ez a molekula jelentősen fokozza a szervezet ellenálló képességét, mellékhatása nincs. A jelenség magyarázatára a természetes immunitás folyamatainak feltárása derített fényt. A káros hatástól megfosztott baktériumméregből előállított készítményt *Tolerin* néven szabadalmaztatta. Végtelenségig harcolt, hogy a készítményt embereknél is alkalmazzák, meg volt győződve rendkívüli hatásosságáról, amelyet a molekula őssejteket serkentő hatásának tulajdonított. Az emberi alkalmazás azonban a gáncsoskodásokon, üzleti érdekeken és az ügyintézés hálójában fennakadt. Csak reménykedhetünk, hogy lesz áttörés, amelynek bizonyára örülni fog a Styx folyó túlpartján is. Kutatásaiért Akadémiai díjat (1963 és 1984), valamint Széchenyi-díjat (2002) kapott. Egy alkalommal szerepelt a neve a Nobel-díj várományosai között is.

Sokat foglalkozott a „stresszel", ezzel az élettani-kórtani jelenséggel, amelynek jelentőségét Selye János ismerte fel 1936-ban. Dolgozott is Selye János munkatársaként.

Tanítóként is jeleskedett: vezetésével 12 kandidátusi és több doktori értekezés készült. A nemzetközi és a hazai tudományos életben tevékenyen részt vett: számos nemzetközi és hazai rendezvénynek volt szervezője, elnöke, felkért előadója. Több száz tudományos közleményt írt angol és magyar nyelven. A nemzetközi tudományos világ kiadott egy könyvet korunk 500 legnagyobb tudósáról; ebben az ő munkásságát is méltatták.

A megújulás hirdetőjeként bekapcsolódott a rendszerváltás politikai világába, ismertté vált a politikusok körében, nemcsak mint a változások harcosa, hanem a magyar nyelv őreként is. A szükségtelen idegen szavak használatának káros voltára és a helytelen magyar fogalmazásra folyton-folyvást felhívta a figyelmet, kivétel nélkül mindenkiét. Ódzkodtak is az idegen szavak használatától, ha jelen volt: „Bocsánat, Bertók professzor jelenlétében ilyet nem illik mondani" – hangzott el számtalanszor.

Érdeklődése kiterjedt az ősi magyar állatfajták közismerten nagy természetes ellenálló képességének a tanulmányozására is. A természet megszállottja volt, a vidéket lóháton járta szakadatlan.

> *„Ő magát »működvelő« lovasnak nevezte, ami nem volt igaz, mivel 1993-ban Táltos nevű szürke arab telivér ménjével magyar bajnoki címet szerzett a hosszú távú távlovaglásban. Különösen dicséretes volt ez a teljesítménye, hiszen 59 éves fejjel eredményesen és folyamatosan vett részt 120 kilométeres versenyeken.*
>
> *Ő volt az, aki létrehozta és megszervezte a Magyar Lovassport Szövetség távlovas szakágát. A szakág első elnökeként, majd örökös tiszteletbeli elnökeként élete végéig követte a szakág minden eseményét."*
> (Lázár Antal, Magyar Lovassport Szövetség megemlékezése)

A Magyar Lovassport Szövetség a magyar lovassport területén kifejtett több évtizedes tevékenységéért a legmagasabb kitüntetéssel, a Gróf Széchenyi István-emlékéremmel jutalmazta életpályáját.

Szívén viselte a magyar orvosi nyelv ápolását is: nemcsak a folyóirat munkájában vett részt, írt közleményeket, hanem előadásokat is tartott a magyar orvosi nyelv egyetemi tantárgy keretében, és segítően működött közre az orvosi nyelvi rendezvényeken is.

Lóránd, köszönöm, köszönjük a közreműködésedet.